

Portretna fotografija emocija

Gregurec, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Graphic Arts / Sveučilište u Zagrebu, Grafički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:216:377485>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Graphic Arts Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Grafički fakultet

Petra Gregurec

Portretna fotografija emocija

Diplomski rad

Mentor:
Doc. Dr. Sc. Miroslav Mikota

Student:
Petra Gregurec

Zagreb 2022./23.

Sadržaj

1. Uvod

2. Emocije kroz fotografiranje portreta

2.1. Portret

2.2. Emocije

2.3. Govor tijela

2.4. Oči su ogledalo duše

3. Kompozicijska načela fotografije

3.1. Ekspozicija

3.2. Kompozicija

3.3. Osvjetljenje

3.4. Orijentacija portreta

3.5. Motrište I rakurs fotografije

3.6. Plan

3.7. Kontrast

3.8. Harmonija

3.9. Ravnoteža

3.10. Ritam

3.11. Proporcija

3.12. Pravilo zlatnog reza

4. Praktični dio – Serija portreta s prikazom primarnih emocija

5. Zaključak

6. Popis literature I izvora

Sažetak

Rad Portretna fotografija emocija imao bi za cilj obrazložiti ključne značajke portreta u području fotografije, ali i obrazloženje portreta kao sredstva prenošenja emocija kroz ovaj digitalni medij. Na samome početku, valjalo bi predočiti sam postupak nastanka i izrade portreta kroz fotografski sustav. U opisivanju postupka pripreme za snimanje, te samog postupka snimanja, obrazložiti će se bitni zahtjevi i postavke na koje fotograf obraća pozornost s ciljem postizanja optimalne kvalitete portreta. Nadalje, ključan fokus u istraživanju izrade portreta stavlja se na emocije koje se prenose promatraču. Kako se prenosi emocija kroz portret objasniti će se kroz brojne bitne parametre. Korištenjem različitih svojstava objašnjava se postizanje određenog dojma: pojedine vrste objektivna, rasvjetna tijela, razmještanje volumena i površina u prostoru kroz različite poze modela koje su opet uvjetovanje tematikom fotografije. Također, naglašava se važnost položaja glavnog svjetla u odnosu na model, te kakve emocije fotograf postiže igrom svjetla i sjene. Svi bitni parametri i svojstva teže jednome cilju – prenijeti emociju. Naglasak je stavljen na različite osobe, odnosno modele koji se razlikuju karakterom i izgledom, a samim time prenose i drugačije emocije. Karakteristike i emocije koje kod njih fotograf zabilježi, rezultiraju fotografijama koje pričaju svojevrsne priče. Ideja ovog diplomskog rada jest da bude upotpunjen i praktičnim dijelom u kojem se kroz seriju autorskih portreta istražuje prenošenje emocija uvjetovanih nizom određenih parametara.

Ključne riječi: *portret, emocije, emotivne reakcije, govor tijela, fotografija*

1. Uvod

„Fotografija je jedini jezik koji se može razumijeti u svim dijelovima svijeta.“

Bruno Barbey

Čovjek je vizualno biće koje bitne različite informacije i poruke najbolje pohranjuje na način da ih potkrijepe onime što vidi. Vid je čovjeku najvažnije osjetilo na koje se oslanja većinu svog životnog vijeka. Time je fotografija zauzela bitnu ulogu najpouzdanijeg i najcjenjenijeg medija prenoseći nešto što je čovječanstvu iznimno bitno – vizualno potkrijepljenu informaciju. Kada tražimo jednostavno objašnjenje zašto je fotografija bitna čovječanstvu, zamisliti ćemo se i shvatiti da taj medij ne možemo objasniti u nekoliko rečenica iz puke potrebe da se zadovolji forma. Zaustaviti trenutak i zapisati ga na određeni medij težnja je čovječanstva od davnina. Drugi naziv za fotografiju je svjetlopis, dobiven od grčkih riječi *photos* što znači svjetlo, te *graphein* što znači pisati. Samim time možemo naslutiti da bez svjetla nema fotografije.

Kod fotografiranja se događaju dva postupaka: fizički i kemijski. Svjetlo pada na objekt, koji se odražava i mi ga vidimo u svojem oku. Objektiv zahvaća zrake svjetla koja se odražavaju od objekta, zrake se lome u lećama objektivna i ulaze u „tamnu komoru“ fotoaparata. Uz točno namještenu udaljenost na prozorčiću formata, projiciraju oštru sliku na mutno staklo (zrcalo) i to umanjenu i s obrnutim stranicama. [3] Taj proces je isti kao i onaj koji se događa kod osjetila vida - u ljudskom oku vidimo obrnutu sliku nekog objekta, dok nam je mozak ne okrene i prikaže onakvom kakva jest. Zato se i ljudski vid često uspoređuje s fotografskom kamerom, jer ono omogućuje ljudima da ono što vide pretvore u fotografiju. [4]

Fotografija se koristi u dvije svrhe – za dokumentiranje stvarnosti, te u stvaralačke ili umjetničke svrhe. Upravo su dokumentarne fotografije poput obiteljskih, novinskih i klasičnih dokumentarnih fotografija najčešće korištene. U manjoj je mjeri zastupljena umjetnička fotografija, čiji je osnovni cilj stvaranje umjetničkog dojma i poruke koja često promatraču prenosi bitan element – emociju. [1]

Razlog tome je što se fotografija prije svega doživljava. Uloga joj je, osim estetske funkcije, prenijeti poruku, raspoloženje, stav ili misao koje su načinjene određenim kodom fotografije. Fotografija emociju do promatrača može prenijeti na razne načine, a jedan od najučestalijih je upravo portret.

Praktični segment u drugom dijelu ovoga rada ostvaren je prema navodima teoretskih saznanja koji će poslužiti u daljnjem fotografskom djelovanju. Kreiran je od autorskih fotografija podijeljenih u tematske cjeline prema određenim emotivnim stanjima portretiranih osoba, te će se analizirati kroz tehničke i sintaktičke karakteristike. Postoji više vrsta podjela emocija, a u ovom radu će se razmatrati teorija američkog psihologa Roberta Plutchika. Plutchik iz svojih istraživanja navodi da postoji osam osnovnih emocija koje su se razvile radi preživljavanja vrste, a da su ostale izvedene iz osnovnih:

- radost (sreća, užitak, olakšanje, blaženstvo, senzualni polet, slast, ponos, veselje, zadovoljenje, euforičnost, manija, blaženstvo)
- povjerenje (blaženstvo, zadovoljenje, olakšanje)
- strah (bojazan, tjeskoba, nervoza, zabrinutost, strepnja, napetost, fobija, panika, strava, užasavanje, zlosutnost, oprez, jeza)
- iznenađenje (polet, euforija)
- tuga (potištenost, žalost, bol, melankolija, osamljenost, očaj, depresija, neveselost, samosažaljenje)
- iščekivanje (nestrpljivost, napetost, dosada)
- ljutnja (jarost, ogorčenost, kivnost, gnjev, ozlojađenost, indignacija, uzrujanost, gorčina, mržnja, uznemirenost, razdražljivost, neprijateljstvo, mržnja, nasilnost)
- gađenje (prijezir, omalovažavanje, podcjenjivanje, odvratnost, odbojnost, mrkost, gnušanje) [5]

Emocijama komuniciramo, a fotografija se pokazala kao najprihvaćeniji medij za prenošenje poruke. Čovjek jednostavno voli primati poruke vidom i najvedi dio svih poruka (vidnih, slušnih, pojmovnih, opipnih, okusnih, mirisnih) ipak upamti ako ih vidi. Vid je za čovjeka vrlo važno

osjetilo; poznata je izreka „Čuvaj to kao oko u glavi“. Zato često fotografije, posebice portrete, možemo opisati kao prožetima emocijama koje se mogu prenijeti na nas promatrače.

2. Emocije kroz fotografiranje portreta

2.1. Portret

Prilikom fotografiranja portreta vrijedi pravilo „približi se čovjeku“. Cilj portretne fotografije nije isključivo prikazivanje vanjske karakteristike fotografirane osobe, već obuhvatiti i njen unutrašnji svijet, naglasiti raspoloženje, stavove, pa čak i misli. Portret (franc. *portrait*) definiramo kao prikaz određene osobe s njezinim fizičkim obilježjima i psihičkim izrazom u likovnim umjetnostima (slikarstvu, kiparstvu, grafici) i fotografiji.¹ Portret može prikazivati samo lice ili glavu (profil, poluprofil, tri četvrtine profila, en face), poprsje, lik do koljena ili cijelu figuru.

Čovječanstvo se s portretima susreće od davnina, gdje su u likovnoj umjetnosti služili kao medij prikazivanja detaljnih ljudskih prikaza. Iako je u povijesti to bilo rezervirano za prikazivanje moći i staleža pripadnika visokih staleža, često se na taj likovni način pokušavala i prenijeti psihološka nota.

Otkriće i definicija likovnog prostora kojim se europska civilizacija intenzivno bavila od rane renesanse, te odvajanje predodžbe prostora od predodžbe vreemna u simboličkoj slici svijeta, vodili su prema realističkom perfekcionizmu, koji je uz pomoć oštra oka, vješte ruke i pomoćnih naprava kakva je bila camera obscura² i – poslije – camera lucida³, postizao doista zadivljujuće rezultate pri stvaranju prirodi vjernih slika. (2) Iako su mišljenja o tome je li se težilo izumu fotografije ili je to slučajnost općeg tehničkog napretka 19. Stoljeća, jedno je jasno - tok umjetnosti se promijenio. Pojavljivanjem Kodakove kamere, portreti postaju rasprostranjeniji i

¹ [portret | Hrvatska enciklopedija](#)

² Camera obsura (lat.tamna soba) preteča je moderne fotografske kamere. Izvor: [camera obscura | Hrvatska enciklopedija](#)

³ Camera lucida (lat.svijetla soba) optički je instrument koji služi za crtanje krajolika ili objekata. Izvor: [camera lucida | Hrvatska enciklopedija](#)

dostupniji većem brojem ljudi, te portreti više nisu rezervirani samo za povlaštene pripadnike društva, postaju rašireniji i pristupačniji.

Portret komunicira s promatračem, kao što portretirana osoba komunicira s fotografom u trenutku snimanja, a fotograf svojim radom pokušava tu komunikaciju ovjekovječiti. Različite su vrste portretiranja i načini predstavljanja subjekta u fotografiji. Uglavnom se izdvajaju dvije glavne vrste portreta – studio portreti i portreti u ambijentu. Ovisno o tome za koju vrstu portreta se odlučimo, bitno je prilagoditi tehničke karakteristike tome. Također, bitno je unaprijed razmotriti ključne elemente za postizanje kvalitetnog portreta koji će se detaljno objasniti kroz naredne odlomke.

S obzirom na pristup prema modelu i zahtjevima tematike koja se želi postići, razlikujemo tri vrste portreta: idealni, naturalistički i idealni. Idealni portret, kao što iz samog naziva zaključujemo, za cilj ima postići idealni prikaz osobe, sa svim svojim savršenostima. S druge strane, kroz naturalistički portret fotograf se ne libi prikazati mane i nesavršenosti modela. Realni portret balans pronalazi između prve dvije kategorije, prikazujući vrline podjednako kao i mane prikazane osobe. Prikazati čovjeka, ili u ovome slučaju bolje rečeno – približiti se čovjeku, zahtjevan je fotografski postupak, koji iziskuje posjedovanje određenog znanja uporabe fotoaparata. Na krajnji će rezultat, odnosno dojam kod promatrača, utjecati različiti faktori, a veoma je bitno poznavati psihološke likovne elemente i kompozicijska načela. U konačnici, mora postojati ugodan osjećaj za estetiku.

Slika 1. P. Gregurec, *Portret br. 1*, 2023.

Valja nadodati da je bitan dio čitavog postupka – odnos fotografa i modela. Fotografiranje portreta i namjera izvlačenja emocije pred objektivom pojedinim osobama može predstavljati intimni čin. Fotografiranje portreta se ponekad može smatrati intimnim činom, upravo radi emocija koje se mogu pojaviti. Mnogim ljudima pokazivanje emocija nije ugodno pokazivati i dopustiti nekome, u ovome slučaju fotografu, da zaviri u njihov unutarnji svijet. Isto kao i životinje, ljudi određuju svoj osobni prostor. Osobni prostor je pokretni, osobni „zračni omotač“ svakog čovjeka koji se kreće zajedno s njim. Produktivnost u komunikaciji, jednako kao i u procesu fotografiranja portreta, odnosi o granicama postavljenim osobnim prostorom. Veličina osobnog prostora ovisi o kulturi iz koje pojedinac dolazi i gustoći stanovništva na prostoru kojem je odrastao. Osobni prostor može se podijeliti u četiri zone:

- **Intimna zona:** između 0 i 50 cm

Od svih zona, intimna zona je najvažnija te ju čovjek nastoji očuvati kako bi pripadala samo njemu. Samo osobe koje su emocionalno povezane mogu prodrijeti u tu zonu te izražavaju bliskost. U slučaju ulaska u intimni prostor bez dopuštenja, čovjek se može osjećati ugroženo, neugodno i ljuto, a kada se to ne može izbjeći odvraća se pogled. Ako se ulazi u intimni prostor osobe drugog spola ona to može doživjeti kao seksualno zlostavljanje bez obzira na naše namjere.

- **Osobna zona:** od 50 cm do 1,2 metara

Na ovoj udaljenosti ljudi se mogu rukovati. Njihov kontakt je još uvijek blizak, ali ne kao u intimnoj zoni. Koriste se na domjencima, uredskim proslavama, društvenim događanjima i u prijateljskim okupljanjima.

- **Socijalna zona:** od 1,2 do 3,5 metara

Koristimo ga u svakodnevnim socijalnim i poslovnim sastancima. Na ovoj se udaljenosti ljudi najugodnije osjećaju kada komuniciraju s ljudima koje ne poznaju previše dobro.

- **Javna zona:** više od 3,5 metara

Koristi se prilikom obraćanja većoj skupini. Pri većim udaljenostima dvosmjerna komunikacija je gotovo nemoguća. Osoba koja odabere ovu udaljenost, iako je mogla prići bliže, sasvim sigurno nije zainteresirana za komunikaciju. [9]

2.2. Emocije

S obzirom na sve navedene činjenice, može se zaključiti da se fotografijom – komunicira. Pojam komunikacija dolazi od latinske riječi *communicare*, odnosno učiniti nešto općim, poznatim, drugim riječima nekome nešto priopćiti. Ponekad komunikaciju možemo uzeti zdravo za gotovo, no to je čitav proces razmjene poruka, misli i dakako – osjećaja. Proces komunikacije funkcionira na temelju mnoštva simbola koji prenose određene poruke. Ti simboli mogu biti riječi, geste, slike, zvuka ili pokreta, te predstavljaju osnovni način međuljudskog funkcioniranja.

Komunikacija je dio našeg svakodnevnog života te se njome služimo u svakom trenutku, bilo namjerno ili slučajno. Ono što ne govorimo riječima, naše tijelo govori umjesto nas. Taj proces nazivamo neverbalnom komunikacijom. Albert Mehrabian otkrio je zanimljivu činjenicu kako neverbalna komunikacija zauzima čak 55 posto ukupne komunikacije, ton glasa 38 posto, a izgovorene riječi samo 7.⁴ U svakodnevnim međuljudskim odnosima i komunikaciji, emocije i njihova interpretacija igraju veoma bitnu ulogu. Ljudska se komunikacija odvija na mnogo različitih načina - verbalno, govorom tijela, izrazom lica, tonom glasa i mnogim drugim neverbalnim izričajima. Tako se i tijekom postupka fotografiranja portreta odvija svojevrsna komunikacija. Model komunicira s fotografom, a emocija koja prevladava u tom momentu, ostaje zabilježena unutar kadra. Emocije će odrediti koji će položaj tijela tijekom komunikacije, u ovome slučaju fotografiranja, osoba zauzeti ili koji će izraz lica stvoriti, ovisno o emocionalnome stanju u kojem se osoba trenutno nalazi.

Fotografiju percipiramo vidnim korteksom koja prije svega prolazi kroz limbički sustav mozga koji proizvodi emocije. Čak i prije svjesnoga operiranja kodom fotografske slike (dekodiranja,

⁴ [Neverbalna komunikacija – UnaVita](#)

analiziranja, tumačenja, promišljanja) percipirani se sadržaj propušta kroz emotivni dio mozga koji stvara određene emotivne reakcije na sliku. [2] Ta će neverbalna komunikacija koju portret prenosi promatraču, odnosno govor tijela osobe koja se nalazi pred objektinom, utjecati na krajnji emocionalni dojam kod promatranja. Hoće li emocija biti potaknuta promatranjem fotografije, ovisi o različitim čimbenicima. Temelj svake emocije sačinjavaju fiziološka i kognitivna komponenta. Fiziološku komponentu sačinjavaju određene tjelesne promjene koje se događaju u datom momentu (disanje, znojenje, promjena pulsa), dok je kognitivna komponenta uvjetovana načinom na koji doživljavamo situaciju u kojoj se nalazimo (misli koje se tada aktiviraju). Upravo te misli određuju i koje ćemo emocije tada osjetiti: srdržbu, veselje, strah ili pak ljubomoru.

Emocije su sastavni dio naših života, a uzrokovane su različitim podražajima i situacijama u kojima se nalazimo tijekom života. Od samoga početka čovječanstva, javlja se pitanja kojemu ni u današnje vrijeme ne možemo nadijeliti jednu sažetu definiciju: *Što su emocije? Zašto nastaju? Mogu li se emocije kontrolirati?* Plutchik emociju 1980. godine objasnjava sljedećom definicijom: „Emocija je kompleksna sekvenca reakcije na podražaj i uključuje kognitivne procjene, subjektivne promjene, autonomnu i nervnu aktivaciju, impulse za akciju i ponašanje koje ima svrhu utjecati na podražaj koji je pobudio tu kompleksnu sekvencu.” Davor Žerjav je u svojoj knjizi *Promisljati fotografski* definiciju emocija sažeo kazavši da je: „...emocija (čuvstvo) svaka uzbuđenost ili uznemirenost uma, osjećaja, strasti; svako žestoko ili uzbuđeno mentalno stanje.”

Sukladno svojoj tvrdnjama iz teorije o emocijama, Plutchik razvija i Kotač emocija (engl. Emotion Wheel), vizualni alat kojim prikazuje kružni raspored susjednih emocija u spektru boja. Položaj svake od njih određen je u 4 bipolarne dimenzije uvjetovan krajnjim suprotnostima : radost – tuga, strah – ljutnja, iščekivanje – iznenađenje, te gađenje – povjerenje. Sve navedene emocije razlikuju se u intenzitetu i polaritetu.

Slika 2. R. Plutchik, *Kotac emocija*

Emocije su raspoređene kružno zbog toga što su u više stupnjeva slične jedne drugima, ali postoje i razlike odnosno suprotnosti [9]. Primjerice, osjećaj ljutnje prikazuje svoj slabiji intenzitet prikazan osjećaj iritacije, odnosno smetnje, te jači intenzitet bijesa. Emocije imaju pripadajuću funkciju i ponašanje (primjerice, emocija iznenađenja je povezana s ponašanjem zaustavljanja i funkcijom orijentacije), a u sredini kruga se nalazi konflikt. U tom kontekstu možemo reći da emocije nisu fiksne, već se nalaze na svojevrsnom kontinuumu (primjerice, iritacija-nemirgnjev-bijes) i variraju u svojoj sličnosti odnosno razlikama. Svaka emocija ima svoju fiziološku, subjektivnu i kognitivnu komponentu. Fiziološka komponenta uvjetovana je aktivacijom simpatikusa što dovodi do tjelesnih promjena popraćenih ubrzavanjem pulsa i disanja, širenje zjenica, povećano lučenje adrenalina, znojenje, povećanje šećera u krvi. Subjektivna komponenta pak objašnjava radi čega dolazi da naleta emocija, dok kognitivna određuje koju će emociju osoba u datom trenutku osjetiti.

Nadalje, potkrepljujući svoju teoriju, Plutchik razvija 10 postulata koji poblize opisuju prirodu emocija:

- Ljudska bića i životinje doživljavaju osnovne emocije na sličan način.
- Emocije su rezultat evolucije. Bile su prisutne kod životinja i prije nego što su evoluirali majmuni.
- Emocije su evoluirale u svrhu povećanja šansi preživljavanja u okolini.
- Unatoč što postoji nekoliko vrsta emocija koje su prisutne u različitim vrstama, postoje prototipski obrasci emocija koji se mogu identificirati.
- Postoji relativno mali broj prototipa, osnovnih emocija koje se mogu identificirati.
- Sve ostale emocije se smatraju kombinacijom osnovnih emocija.
- Osnovne emocije su idealizirana stanja koja se opisuju u smislu njihovih karakteristika.
- Primarne emocije su kategorizirane kao parovi polarnih suprotnosti.
- Sve emocije imaju različite stupnjeve sličnosti s drugim emocijama.
- Svaka emocija može varirati u svojoj razini intenziteta. [5]

Kada je riječ o emocijama, važno je razlikovati osjećaje, emocije i afekte. Dok su emocije društvene prirode, osjećaji su osobne, a afekti prepersonalne prirode. Prema tome, emocije i afekte razlikujemo na sljedeći način:

- Osjećaj je senzacija temeljena na iskustvu te je poseban za svakog čovjeka.
- Emocija prikazuje osjećaj. Za razliku od osjećaja, emocija može biti iskrena ili glumljena te je to glavna razlika. Emocije su slike koje se prikazuju ostatku svijeta, a osjećaj se zadržava za sebe.
- Za razliku od emocije i osjećaja, afekt je više apstraktan pojam. Afekt je način na koji se tijelo priprema za reakciju u određenoj situaciji te pojačava svijest o trenutnom stanju [6]

Davor Žerjav u svojoj knjizi *Kod fotografske slike* naglašava kako je kontrola emocija jedan od važnih preduvjeta za kvalitetno čitanje fotografske slike. Emocije se izazivaju u limbičkom sustavom, međutim on je povezan korom mozga i taj dio mozga interpretira i kontrolira emocije u većoj ili manjoj mjeri. Prema tome, na čitanje fotografske slike i određene emocije ovisiti će i sljedeće činjenice:

1. učestalost i vrijeme pojavljivanja u ontogenezi – dijele se na primarne (strah, bijes, radost, žalost i afektivna vezanost) i ostale emocije

2. područje na koje se odnose – dijele se na osjetilne (ugoda, neugoda, odvratnost, emocije zadovoljstva i nezadovoljstva) i intelektualne (znatiželja, čuđenje, zadovoljstvo ili nezadovoljstvo uspjehom, divljenje, osamljenost, emocije izražene smijehom, estetski osjećaji)

3. smjer – dijele se na emocije prema sebi (zadovoljstvo zbog uspjeha, nezadovoljstvo zbog neuspjeha, sram, ponos, krivica, kajanje, samosvijest, zbunjenost) i emocije prema drugima (ljubav, zavist, ljubomora, mržnja, poštovanje, strahopoštovanje). [2]

Još jedna vrsta emocije koja je posebno zanimljiva u području fotografije jest estetska emocija. Kao vizualnim bićima, osjećaj za estetiku vrlo je bitan kod čitanja fotografije. Ova vrsta emocije donosi ugodu, a nastaje kao rezultat promatranja nečega što smo procijenili lijepim. No, ova je vrsta emocije nije točno definirana i lako mjerljiva, upravo radi individualnosti estetskog doživljavanja.

Slika 3. Primjer portreta koji prenosi estetsku emociju

2.3. Govor tijela kod portreta

Kao vizualna bića, emocije ćemo prvenstveno primijetiti kroz govor tijela fotografirane osobe. „Govor tijela izravni je odraz emotivnog stanja osobe. Svaka gesta ili kretnja može biti vrijedan pokazatelj osjećaja koji čovjek u tom trenutku doživljava. Primjerice, muškarac svjestan da je dobio na težini mogao bi povlačiti nabor kože ispod brade. Žena svjesna viška kilograma na bedrima mogla bi dlanovima gladiti haljinu nadolje. Čovjek koji osjeća strah ili zauzima obrambeni stav mogao bi prekriziti ruke, noge ili oboje, a muškarac koji razgovara s prsatom ženom mogao bi svjesno izbjegavati gledati u njezine grudi, dok istodobno nesvjesno rukama poseže prema njima. Ključ odgonetavanja govora tijela sposobnost je prepoznavanja emocionalnog stanja druge osobe slušajući ono što govori i primjećujući okolnosti u kojima to čini. To vam omogućuje odvojiti činjenice od izmišljotina i stvarnost od maštarija.“ (Pease, A. i Pease B., 2008., 24).

U prikazivanju portreta, najveća pažnja usmjerena je na lice i izražaj fotografirane osobe. Kako fotografiju smatramo veoma izražajnom, ona predstavlja važan i pouzdan izvor informacija o ne samo vanjskome, već i o unutarnjem stanju osobe. Osim informativne vrijednosti lica, može imati važnu ulogu u razmjeni osjećaja, ali i uspostavljanju kvalitetne i učinkovite međuljudske komunikacije.

Iako je svaka osoba jedinstvena i ima određene svojstvene reakcije, sreća, ljutnja, strah, iznenađenje, gađenje i tuga na ljudskim se licima pojavljuju u istim ekspresijama neovisno o njihovom porijeklu ili kulturnim diferencijacijama. Kada smo sretni, smijemo se, kada smo tužni, plaćemo, a kada smo ljuti, teško skrivamo temperament. I tako je svugdje u svijetu, bez obzira na spol, godine, rasu, nacionalnost. To nam govore kroskulturalna istraživanja dr. Paula Ekmana, gdje su emocije također podijeljene na primarne i sekundarne. Određeni fotografski prikazi snažno djeluju na promatrača i izazivaju različite fiziološke reakcije: plač, znojenje, somatske reakcije, ubrzanje pulsa, stezanje mišića, smijeh i sl. Sekundarne emocije poput ljubomore, mržnje ili srama izvode se iz primarnih. Znanstvena istraživanja u svojim podjelama navode složene emocije koje su zapravo mješavina više različitih emocija. Na taj način,

primjerice, osjećaj nade nastaje kombinacijom različitih popratnih emocija poput vjere, hrabrosti, opraštanja, sigurnosti, staloženosti, sumnje, samodopadnosti, lijenosti, bešćutnosti, dosade. [2]

Slika 4. P. Gregurec, *Portret br. 2*

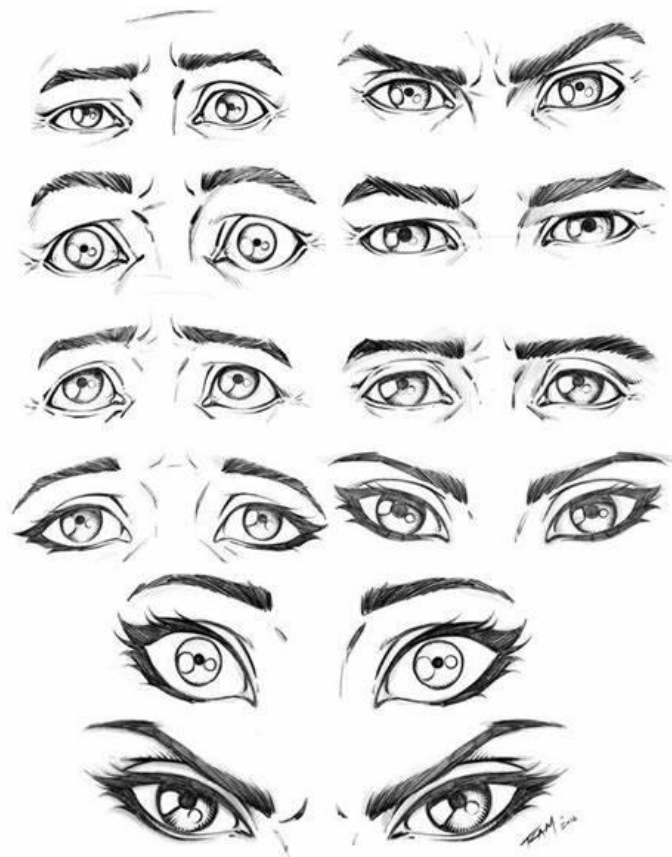
Neverbalni znakovi mogu biti vrlo korisni i mogu nam dati informacije o drugim ljudima, ali samo u situacijama koje su nam poznate, ako nam je uloga drugih osoba jasna, ako znamo njene opće ciljeve i poznamo norme društva u kojem se nalazimo. No ako se nalazimo u nepoznatoj situaciji, primjerice u stranoj zemlji, često se osjećamo potpuno izgubljeno i neverbalni znakovi nam puno ne pomažu. To je zbog toga što ti znakovi u drugoj zemlji mogu imati posve drugačije značenje od onoga u zemlji iz koje dolazimo. (7).

„Govor tijela izravni je odraz emotivnog stanja osobe. Svaka gesta ili kretnja može biti vrijedan pokazatelj osjećaja koji čovjek u tom trenutku doživljava. Primjerice, muškarac svjestan da je dobio na težini mogao bi povlačiti nabor kože ispod brade. Žena svjesna viška kilograma na bedrima mogla bi dlanovima gladiti haljinu nadolje. Čovjek koji osjeća strah ili zauzima obrambeni stav mogao bi prekrižiti ruke, noge ili oboje, a muškarac koji razgovara s prsatom ženom mogao bi svjesno izbjegavati gledati u njezine grudi, dok istodobno nesvjesno rukama poseže prema njima. Ključ odgonetavanja govora tijela sposobnost je prepoznavanja emocionalnog stanja druge osobe slušajući ono što govori i primjećujući okolnosti u kojima to čini. To vam omogućuje odvojiti činjenice od izmišljotina i stvarnost od maštarija.“ (Pease, A. i Pease B., 2008., 24). Osnovne ekspresije lica iste su za svaku osobu neovisno o spolu, međutim prema provedenom istraživanju žene su te koje obično bolje prepoznaju emocije, ali ih i jače izražavaju u odnosu na muškarce (Barbir et al., 2014: 455).

Slika 5. P. Gregurec, *Portret br. 3*

Jedan od glavnih pokazatelja emocije ili raspoloženja su upravo - obrve. Smatra se da im je jedna od glavnih uloga prikazati promjene raspoloženja. Tako se one miču prema dolje kada smo ljuti, mrštimo se ili smo spremni na neku vrstu obrane i agresivnosti. Kada smo iznenađeni ili zatečeni, podižemo ih u blagi luk, a kada nam nešto nije jasno, podići ćemo jednu obrvu i time nagovjestiti da smo zbunjeni. Obrve mogu služiti i kao način pozdravljanja. Kada na sekundu trznemo obrvama, odnosno kada ih na sekundu podignemo i spustimo, većina će to shvatiti kao pozdrav umjesto rukovanja ili verbalnog izraza. Također, vrlo često se spuštene obrve smatraju znakom dominacije, dok podignute upućuju na podčinjavanja. To je i jedan od razloga zašto su žene uvijek težile čupanju obrva kako bi ih zatim crtale nešto više na svome čelu. Muškarcima su privlačne žene za koje misle da su plahe te da ih moraju zaštititi, a oblik njihovih obrva upravo im je to davao do znanja. [8]

Slika 6. Primjeri ekspresije obrva i ociju

Govor našeg tijela može nam uvelike pomoći u razumijevanju drugih, ali i samih sebe. Kod reakcija na određenu emociju koju prenosi određena fotografija utječe i mogućnost poistovjećivanja s prikazanom situacijom, te emocionalna zrelost, stabilnost ili empatičke sposobnosti promatrača. Tako će različiti pojedinci različito reagirati na sadržaj prikazan na fotografiji. Prilikom promatranja, mogu se pojaviti emocije slabijeg ili snažnijeg intenziteta. S obzirom na emotivno stanje promatrača, fotografija kod promatrača ponekad može izazvati neočekivane, čak i neprimjerene reakcije. Primjerice, kod emotivno nezrelih osoba fotografije koje prenose određenu negativnu emociju mogu izazvati intenzivan smijeh umjesto osjećaja tuge i empatije.

Postoje dva skupa položaja tijela koje zovemo otvoreni i zatvoreni govor tijela. Primjerice, ako smo nečime ugroženi, velika je vjerojatnost da ćemo svoje tijelo pokušati „zatvoriti“ tako da prekrižimo ruke i noge. Ograničeni pokreti, napetost u ramenima, prekrižene ruke ili noge, gledanje u pod, sve su to simptomi zatvorenog položaja tijela kojeg su ljudi skloni koristiti i kada lažu. Uobičajena kretnja prekriženih ruku jedna je od najpoznatijih gesta koja označava zatvorenost ili negativno raspoloženje (Pease, 2002: 65). S druge strane, otvarajući se svojim tijelom prema sugovorniku pokazujemo da nam je u toj situaciji ugodno. Stoga ljudi u otvorenom položaju tijela ne postavljaju „prepreke“ rukama već se izlažu osobi. Geste ruku i nogu pritom će biti slobodne (Boyes, 2009: 24).

Kada je osoba sretna na njenom se licu pojavljuje osmijeh, dok se donji dio njenog lica opušta. Ako je osoba ljuta, stisnut će usne, a obrve spustiti. Strah je očit ako su osobi zjenice raširene, blijeda je, dok su usnice zategnute, a ponekad i drhte. Iznenađenje će pokazati tako što će širom otvoriti oči, a vilica će joj pasti. Kada osoba osjeća gađenje nos će joj se naborati, oči suziti, a gornja usna nabrati. Lako primjećujemo da je osoba tužna ako plače, lice joj se spušta te se stvaraju bore oko korijena nosa (Boyes, 2009: 21-22).

2.4. Oči su ogledalo duše

Kod fotografiranja portreta, fotografu nije jednostavno pristupiti osobi iz razloga što se pred objektivom netko može neprirodno ponašati. Mnogi se ljudi ispred objektiva osjećaju nervozno i kao pod povećalom. To će rezultirati lažnim osmjehom, uvučenim trbuhom, te općenito ukočenim pozama.

Emociju nije jednostavno odglumiti ili namjestiti, posebice zbog kompleksnog nastajanja emocije koju možemo prepoznati u detaljima koji nastaju nesvjesno. Tako ćemo dojam sreće i iskren osmijeh prepoznati prema tankim boricama koje se javljaju u uglovima očiju što je posljedica podizanja obraza kod smijanja. Tuga će dovesti do spuštanja uglova očiju, spajanja obrva i pogleda koji se čini ispraznim. Kako su oči kod fotografiranja portreta u fokusu, one nam djeluju kao otvorena vrata u unutarnji svijet te osobe. Zato situacija u portretu kada je pogled osobe spušten ostaviti na različite promatrače drugačiji dojam – osjećaj žalosti, stida, straha ili pokornosti.

Ljudi se često zateknu u situacijama kako drugima napominju da ih gledaju u oči dok govore, smatrajući to izrazom pristojnosti, poštovanja i iskrenosti. Prema Allanu i Barbari Pease, očima i njihovim učinkom smo zaokupljeni kroz cijeli životni vijek, a postoji i razlog zašto su kontakti očima toliko važni. U međuljudskoj komunikaciji upućuju najtočnije signale jer predstavljaju zarisnu točku na tijelu, a zjenice je vrlo teško kontrolirati u određenim situacijama. Vrlo se često upotrebljava izreka *Oči su ogledalo duše*, te nam upravo ona na odgovarajući način dočarava što se događa kod fotografiranja portreta. Vrlo sažeto i šturo rečeno, događa se – emocija. Fokus na oči omogućuje da se približimo prikazanoj osobi, pokušamo zagledati u njenu unutrašnjost i odgonetnuti što je ostalo zabilježeno u datome trenutku. Ako kao gledatelj doživimo svojevrsnu emociju prilikom promatranja, fotografija je uspjela prenijeti svoju poruku.

Slika 7. P. Gregurec, *Portret br. 4*

3. Kompozicijska načela fotografije

3.1. Kompozicija

Kompoziciju definiramo kao raspored elemenata koji se nalaze na fotografiji. Na taj će raspored utjecati kompozicijska načela odnosno zakoni estetskog reda.(1) Kompozicijska načela o kojima valja promišljati su sljedeća: okvir (kadar), osvjetljenje, orijentacija slike, motrište, rakurs, plan, objektiv, ekspozicija, kontrast, harmonija, ritam, ravnoteža, proporcija, dominacija, jedinstvo. Ovisno o tematici i skupini elemenata, fotografija se može komponirati horizontalno (vodoravno), vertikalno (okomito) i dijagonalno. Horizontalna kompozicija koristi se pretežito kod fotografiranja pejzaža i veduta, a kod promatrača može stvoriti dojam prostranosti, velebnosti i stabilnosti. Vertikalna se kompozicija koristi kod portretiranja iz razloga što će prenijeti dojam veličine i visine. Dijagonalna će kompozicija stvoriti dojam dinamike i nestabilnosti, a najčešće se koristi u filmskoj industriji.

3.2. Ekspozicija

Ekspozicija je pojam koji objašnjava izloženost svjetlosnog senzora ili filma svjetlu. Ona će ovisiti o usklađivanju ekspozicijskog trokuta: f-broju, o vremenu osvjetljavanja senzora i o ISO vrijednosti. Pravilnim usklađivanjem ta tri čimbenika postiže se tehnički dobra fotografija. Ekspozicija je uvjetovana količinom svjetlosti prisutnoj za vrijeme fotografiranja koja ovisi o postavljanju brzine zatvarača, stoga ekspozicija može biti kraća ili dulja. Tako će se prilikom slabije osvjetljenog okruženja eksponiranje biti duže, a kod jačeg kraće. Postoje razni načini u kojima „igranjem” ekspozicijom mogu postići zanimljivi izražajni efekti. Fotografije mogu biti eksponirane normalno, podeksponirane (tamne) ili preeksonirane (svjetle). Ovisno o dojmu koji se kroz fotografiju želi postići, fotografija se ponekad i namjerno preeksonira ili podeksponira. Primjer toga je low-key fotografija koja je podeksponirana, jer joj je cilj postići mračnu, mističnu atmosferu. Suprotnost tome je high-key fotografija, koja je zbog postizanja umjetničkog izričaja iznimno svjetlih tonova, gotovo bijela.

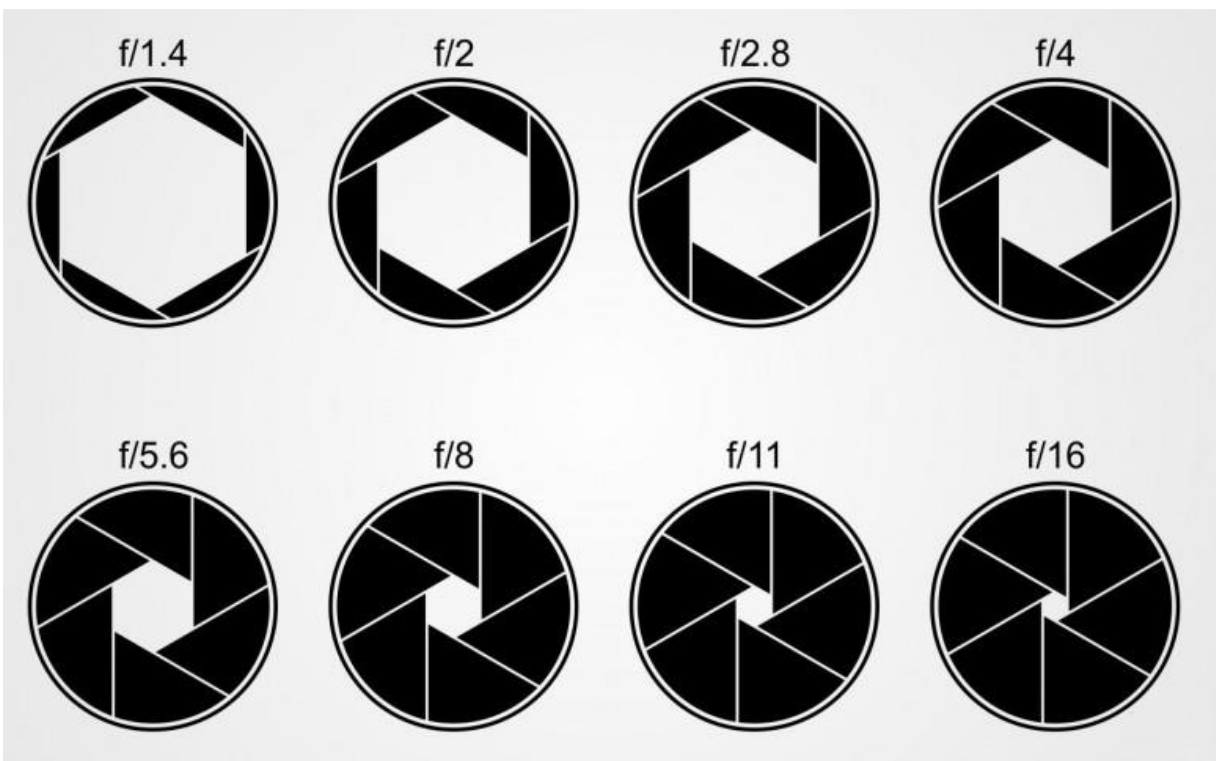

Slika 8. Primjer low-key ekspozicije

Također, razlikuje se primjena ekspozicije u dva slučaja: prilikom fotografiranja nepomičnih gdje vremenska duljina ekspozicije nije važna, te fotografiranja pomičnih motiva gdje ona pak igra ključnu ulogu. Ako se motiv brzo kreće, cilj fotografa je „zamrznuti” ga stoga se koriste kratke ili vrlo kratke ekspozicije, svakako uz korištenje tripoda. Jedan od popularnih efekata je motion blur gdje se pomoću parametara ekspozicije postiže takozvano zamućenje pokreta. Panning je kada se kod fotografiranja brzog motiva koristi dulja ekspozicija koja će ga „zamrznuti”, a pozadina će dobiti zanimljivo zamućenje pokreta.

F-broj (otvor blende) je vrijednost otvora blende, odnosno otvorenosti objektiva. Predstavlja omjer žarišne duljine objektiva i promjera otvora objektiva. Drugim riječima, što je f-broj manji to je otvor objektiva veći. Brojčana vrijednost označava se po standardima udvostručuje

količinu propuštene svjetlosti: $f/1.4$, $f/2$, $f/2.8$, $f/4$, $f/5.6$, $f/8$, $f/11$, $f/16$, i $f/22$. Također, može biti izražena i u međukoracima: $f/1.2$, $f/1.4$, $f/1.8$, $f/2$, $f/2.2$, $f/2.5$, $f/2.8$, $f/3.2$, $f/3.5$, $f/4$, $f/4.5$, $f/5$, $f/5.6$, $f/6.3$, $f/7.1$, $f/8$, $f/9$, $f/10$, $f/11$, $f/13$, $f/14$, $f/16$, $f/18$, $f/20$, $f/22$, $f/32$. Blenda je sastavljena od većeg broja pomičnih listića, koji se tijekom fotografiranja šire ili skupljaju. Na taj način se povećava ili smanjuje otvor kroz koji u objektivu dopire svjetlost. Veći otvor blende omogućava više svjetlosti koja dolazi do senzora, te se time postiže kraće vrijeme za osvjetljavanje senzora i veća brzina objektivu. S druge strane, kroz manje otvore blende prolazi manje svjetlosti, pa je samim time i vrijeme za osvjetljavanje senzora duže.

Slika 9. F-broj (otvor) blende

Bitno je obratiti pozornost na polje dubinske oštine, jer upravo ovaj pojam predstavlja jedan od najvažnijih elemenata u kreativnoj fotografiji. **Dubinska oštrina** (engl. depth of field) predstavlja udaljenost između najbliže i najdalje točke koja na fotografiji izgleda oštro.

Jednostavnije receno, dubinska ostrina određuje koliko je fotografija u fokusu.⁵ Sve što se nalazi izvan polja dubinske oštine, odnosno ispred najbliže i iza najdalje oštre točke, podliježe određenom stupnju zamućenja. Malo polje dubinske oštine postiže se tako da fokusiramo samo mali dio onoga što fotograf zapravo vidi. Igra dubinskom oštrinom česta je kod fotografiranja portreta, jer nam služi da naglasimo određeni motiv, te ga izdvojimo od pozadine. Veliko polje dubinske oštine postiže situaciju u kojoj je oštro gotovo sve što fotoapararat vidi, a koristi se uglavnom kod pejzaža, kada želimo da svi detalji budu izoštreni i pregledni.

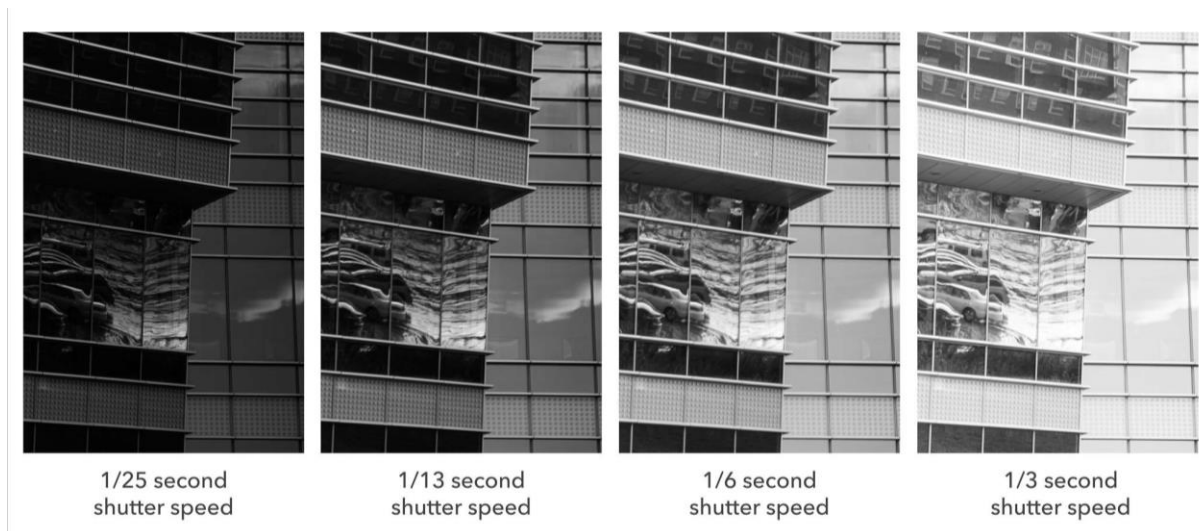
Slika 10. Primjer preekspionirane fotografije (lijevo) i podekspionirane fotografije (desno)

⁵ <https://hr.lightups.io/learn-about-depth-field-photography>

Brzina zatvarača određena je vremenom za koje će svjetlosni senzor biti izložen svjetlu. Vrijeme određujemo. Ovaj je segment fotografije bitno savladati jer pomaže zaustaviti i zabilježiti odgovarajući trenutak. Zaustavlja objektu pokretu ovisno o njegovoj udaljenosti od fotoaparata, smjeru kretanja i brzini kojom se kreće. Mjerna jedinica za brzinu zatvarača je sekunda, a ovo je poredak brzine zatvarača od najbrže prema najsporijoj:

1/4000, 1/3200, 1/2500, 1/2000, 1/1600, 1/1250, 1/1000, 1/800, 1/640, 1/500, 1/400, 1/320, 1/250, 1/200, 1/160, 1/125, 1/100, 1/80, 1/60, 1/50, 1/40, 1/40, 1/30, 1/25, 1/20, 1/15, 1/13, 1/10, 1/8, 1/6, 1/5, 1/4, 0"3, 0"4, 0"5, 0"6, 0"8, 1", 1"3, 1"6, 2", 2"5, 3"2, 4", 5", 6", 8", 10", 13", 15", 20", 25", 30", BULB⁶.

Ako fotografiramo objekt koji je spor, primjerice osoba koja šee, brzina zatvarača od 1/250 s biti će dovoljna da ga kvalitetno zaustavi i zabilježi. Za fotografiranje osobe koja trči mogu biti potrebne brzine zatvarača u području od 1/500 do 1/1000 s. Za oštre snimke mnogo bržih objekata, primjerice životinja u pokretu ili automobilskih utrka, potrebne su brzine od 1/1000 ili čak 1/4000 s, te naravno odgovarajući objektiv.

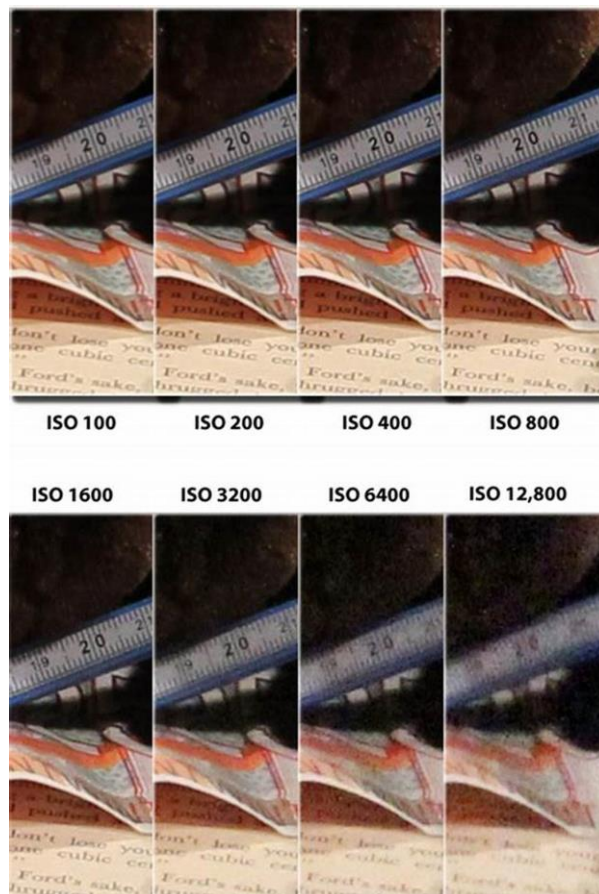

Slika 11. Prikaz parametara brzine zatvarača

⁶ Opcija BULB omogućava nam da sami odredimo duljinu ekspozicije i iznad 30 sekundi (više minuta, nekoliko sati)

ISO vrijednost se odnosi na osjetljivost senzora (ili filma) na svjetlo. Niža vrijednost ISO osjetljivosti znači da je senzor kamere manje osjetljiv na svjetlost, što znači da će taj senzor trebati dulje vrijeme izloženosti ili veću brzinu okidača. Povećavanje razine ISO vrijednosti znači da je senzor kamere osjetljiviji na svjetlost koja se propušta. Drugim riječima, senzorno svjetlo je najmanje osjetljiv kada je namješten na ISO 100, a povećanjem te vrijednosti njegova se osjetljivost povećava. Također, to znači da će za ISO 100 otvor blende i duljina ekspozicije morati biti veća, a za za veće ISO vrijednosti, primjerice ISO 6400, one će morati biti manje.

Kod korištenja ISO vrijednosti, bitno je imati na umu da se sa svakim povećanjem te vrijednosti, povećava i pojava digitalnog šuma na fotografijama. Razlog pojavljivanja digitalnog šuma je preopterećenost senzora kod visokih ISO vrijednosti. Javlja se u obliku malenih zrnaca koja smanjuju oštrinu i jasnoću slike.

Slika 12. Prikaz ISO vrijednosti i pojave zrnatosti njenim povećanjem

3.3. Osvjetljenje

Jasna je činjenica da bez svjetla nema niti fotografije. Raščlanimo li samu riječ fotografija, dolazimo do prijevoda – pisanje svjetlom. Stoga je dobro poznata činjenica da je svjetlo temelj svake fotografije. Osnovna funkcija portretnog osvjetljenja je osvjetljavanje predmeta i stvaranje iluzija trodimenzionalnog oblika u dvodimenzionalni medij.

Dok je rasvjeta ima estetsku funkciju, pomažući idealizirati temu ili stvoriti romantiku ili sentimentalno raspoloženje, funkcionalni aspekti portretne rasvjete trebaju pokazati zaobljenost i konturirati ljudsko lice i oblik. Odabir rasvjete jedan je od čimbenika koji će uvelike utjecati na kvalitetu fotografije i dojam koji se postiže kroz istu. Prema izvoru nastanka, svjetlo u fotografiji dijelimo na prirodno, koje dolazi od Sunca ili Mjeseca, te na umjetno, koje dobivamo od različite fotografske rasvjetne opreme. Prema kvaliteti, razlikujemo direktno i indirektno svjetlo.

Direktno (izravno ili primarno) je svjetlo koje dolazi do predmeta neposredno od izvora, ne prolazeći kroz prepreke. Takvo svjetlo ima oštre i duboke sjene. Indirektno (neizravno ilib sekundarno) daju tijela koja sama ne svijetle, već svjetlo prenose iz izvora svjetla. Takva tijela svjetlo mogu odbijati ili reflektirati (npr: zid, strop), pa govorimo o reflektiranom svjetlu, ili svjetlo mogu raspršivati (npr: oblak, paus papir), pa govorimo o raspršenom ili difuznom svjetlu. Ovakva svjetla imaju neoštre i plitke sjene. U slučaju fotografiranja na danjem svjetlu, bitno je izbjegavati vremenski period kada se sunce nalazi visoko na nebu. Intenzivno svjetlo tada stvara neprivlačne, oštre sjene na ljudskome licu. Idealno vrijeme fotografiranja su jutarnji ili večernji sati, popularno zvani golden hour, kao i prilikom oblačnog vremena. Ako ipak ne možemo izbjeći fotografiranje za vrijeme jakog sunca, model je nužno smjestiti u sjenu kako bi sjene nastale na licu bile što blaže.

Slika 13. P. Gregurec, Primjer portreta fotografiranog za vrijeme *golden hour-a*

Studijsko osvjetljenje veoma je zahvalno iz praktičnog razloga – u fotografskom studiju fotograf sam kontrolira izvor, vrstu i jačinu osvjetljenja. Odabir fotografske rasvjete ovisi o tome kakvu atmosferu i komunikaciju fotograf kroz fotografiju želi postići. Rezultati mogu biti različiti, a poruke koje portreti fotografirani u studiju mogu biti veoma različite. Svjetlo je najvažniji element fotografije bez kojeg fotografije na prvom mjestu ne bi ni bilo. Pravilno usklađivanje rasvjete i kreativnosti fotografa ključni su zahtjevi za kvalitetan završni rezultat.

Elektronička bljeskalica (blitz, flash) jedna je od najčešće upotrebljivanih vrsta rasvjeta u fotografske svrhe. Osnovna joj je karakteristika da izrazito jako svjetlo emitira u kratkom bljesku koji je posljedica izboja električnog naboja u atmosferi plemenitog plina. Svjetlo koje daje ima temperaturu od 5600 K i što je potpuno kompatibilno i odgovara prosječnoj temperaturi dnevnog svjetla. Ovaj tip bljeskalice daje usmjereno svjetlo, a ono se može podešavati kroz izlaznu snagu i kratkoću trajanja bljeska. To osigurava jasnoću i oštrinu fotografije. Brzina bljeska je mnogo kraća nego brzina zatvarača (od 1/300 i 1/10 000 sekunde). Ovakva izuzetna jačina bljeska omogućava fotografiranje uz male otvore objektiva, između 16 i 64, a ta mogućnost postiže veliko područje dubinske oštine.

Slika 14. Studijska flash rasvjeta

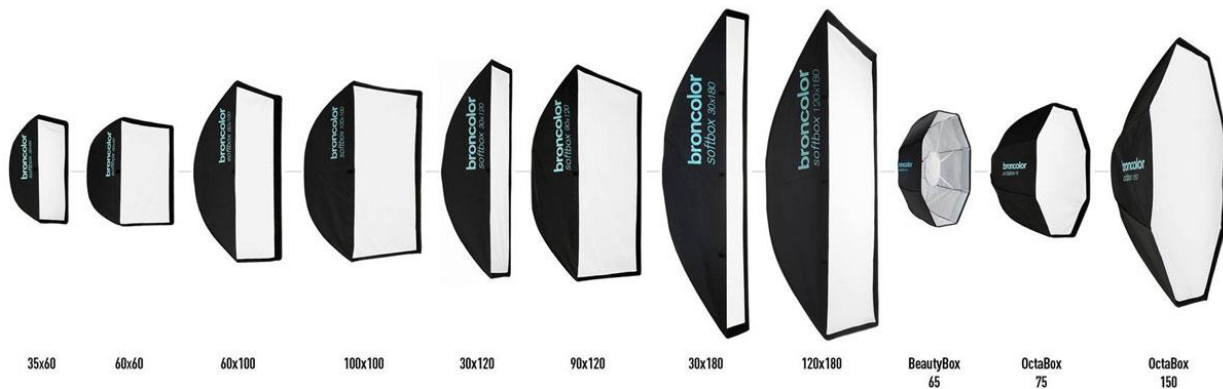
Reflektirajući kišobrani omogućavaju izvor svjetlosti mekših, difuznijih karakteristika. Namjena fotografskih kišobrana je višestruka: omekšavanje svjetla i sjena, kontrola svjetla, kontrola kontrasta, ujednačavanje nijansi, odnosno temperatura boje svjetla. Sam oblik kišobrana, usmjerava svjetlost prema objektu koji se fotografira.

Slika 14. Studijska kišobran rasvjeta

Najmekše svjetlo daje softbox, modifikator svjetla koji raspršuje svjetlost tako da je mekana i izgleda prirodno. Softbox daje kontinuirano svjetlo, a može se pronaći u različitim veličinama i oblicima nastavaka. Unutrašnjost je obložena reflektirajućim materijalom, a zahvaljujući velikoj površini reflektora i difuzoru, odnosno tkanini omotanoj oko kutije koja okružuje izvor svjetla, prijelazi sjena su veoma blagi što je izrazito pogodno za fotografiranje portreta. Prilikom fotografiranja, fotograf istražuje učinak pomicanjem softboxa pod drugim kutom ili njegovim odmicanjem od subjekta mijenja se smjer sjene i jačina svjetla. Kod odabira softboxa bitno je

paziti na njegov oblik, jer će itekako utjecati na odnos svjetla i sjene na portretu. Najpopularniji je pravokutni softbox koji su izvrsni za okomite portrete i kompozicije zbog svoje vertikalne duljine. Parabolični softbox prvi je izbor za modne i idealističke portretne fotografe. Veća površina i veća veličina smanjuju sjene pružajući ravnomjerno osvjetljenje, čineći kožu besprijekornom.

Slika 15. Vrste softbox-a prema obliku

Jedno od najpopularnijih rasvjetnih pomagala današnjice svakako je Beauty dish, reflektor s posebnim nastavkom u obliku prstena približno veličine ljudske glave koji ima svrhu ravnomjerno raspodijeliti svjetlost bez da središte postane žarište zraka svjetlosti.

Slika 16. Beauty dish

Kada je riječ o pozicioniranosti objekta u odnosu na svjetlo za fotografiranje, pravilo glasi da što je bliži izvor svjetlosti nekom objektu, on izgleda veće. Ovo vrijedi također i u obrnutom slučaju, što je izvor svjetlosti dalji, objekt će izgleda sitnije i uže. Što je izvor svjetlosti širi, to će objekti izgledati mekši, zato što takva svjetlost smanjuje kontrast i senke, i suzbija teksturu. Ako je izvor svjetlosti uzak, svjetlost je jača, a objekti deluju tvrđe i jasnije. Kod korištenja bljeskalice bitno je obratiti pozornost na usmjerenje izvora svjetla. Najčešće bljeskalicu okrećemo prema stropu od kojeg će se svjetlost odbiti i mnogo blaže raspršiti. Uporaba difuzora za bljeskalicu može biti iznimno korisna ako želimo postići nježnije osvjetljenje.

3.4. Orijentacija portreta

Odabir orijentacije kod portreta ovisi o rasprostranjivanju motiva u prizoru, no u većini slučajeva, bira se uspravna, odnosno vertikalna orijentacija. Dok se kod pejzažne fotografije promišlja o odnosima lijeve i desne strane fotografije, kod portreta se naglašava odnos prednjeg i stražnjeg plana, odnosno modela i pozadine iza njega. Bitno je da se kod krupnog portreta, gdje lice vlada kadrom, pozadina neutralizira vrlo plitkim poljem oštine. Mutna pozadina, odnosno pozadina van fokusa, postići će se pomoću kvalitetnim objektivom s bokehom.

3.5. Motrište I rakurs fotografije

S obzirom na dojam koji se želi prenijeti i motiv koji se fotografira, bitnu ulogu igra i odabir motrišta i rakurs. Motrište je pozicija iz koje se vrši fotografsko snimanje, odnosno visina mjerena od razine tla i udaljenost od snimanog motiva. DŽ Ako biramo konvencionalno motrište kod fotografiranja portreta, ono će biti u razni očiju modela. Ključnu ulogu u toj interakciji između fotografije i promatrača igraju oči fotografirane osobe. Nadalje, glava i kosa sljedeći su ključni elementi portreta koji će utjecati da cjelokupni dojam u oku promatrača. Još jedan od parametara kadra je rakurs ili kut snimanja, a odnosi se na položaj objektiva u odnosu na motiv fotografiranja. Razlikujemo normalni, donji i gornji rakurs.

Kada se bira normalni rakurs, fotoaparat se postavlja u razinu predmeta koji se snima. Odabir odgovarajućeg rakursa uvelike pridonosi krajnjem dojmu koji će se formirati kod promatrača fotografije. Kada je fotoaparat postavljen ispod osobe koju fotografiramo, radi se o donjem rakursu ili žabljoj perspektivi. Ovaj rakurs stvoriti će dojam superiornosti te osobe, zato se ovaj rakurs često koristi kod portretiranja nadmoćnih osoba, tiranina, nasilnika. U suprotnome slučaju, ako se fotoaparat nalazi iznad fotografirane osobe, koristi se gornji rakurs ili ptičja perspektiva. Taj će odabir rakursa osobu prikazati nemoćnom i slabijom. Ovaj se rakurs vrlo često koristi u dokumentarne svrhe, jer obuhvaća i okolinu koja okružuje glavni motiv. Mnogo rjeđe, koristi se i kosi kadar, odnosno nagib kamere. Takva je fotografija potpuno nagnuta, a to će pridonijeti dojmu gubljenja ravnoteže i nelagode.

3.6. Plan

Veoma bitna uloga u promišljanju fotografske kompozicije ima određivanje planova unutar kadra, odnosno udaljenosti od snimanog motiva. Fotografija ima prednji, srednji i stražnji plan koje je važno ujediniti. Predmet interesa fotografije stavlja se u prednji ili srednji plan, naglašavajući ga stavljanjem u fokus. Stražnji, koji je uglavnom neutraliziran stavljanjem izvan fokusa, služi kao svojevrсна kulisa. Vrlo jednostavno rečeno, plan je udaljenost od snimanog objekta. Ovisno o udaljenosti od fotografiranog motiva, obuhvaćamo određeni prostor.

Tako se razlikuju daleki plan ili total, polutotal, srednji plan, američki plan, bliži plan, krupni plan i detalj plan. Total (daleki) plan obuhvaća veliki prostor i na taj način nam daje mnogo informacija o okolini objekta koji fotografiramo, a najčešće je korišten kod fotografiranja pejzaža ili vedut. Pomoću širokokutnih ili normalnih objektivâ pokriva se široko područje okoline i naglašava se atmosfera. U polutotal se može unijeti i figura čovjeka. Srednji plan ima narativnu karakteristiku i najbliži načinu na koji doživljavamo svijet oko nas. Njime se prikazuje osoba od glave do pete, stoga se može koristiti za portret ako se u njega želi unijeti osobna nota prikazujući osobu u prostoru specifičnome upravo njoj. Američki plan naziv povlači iz američkih vesterna u kojima se često koristio, a osobu prikazuje do iznad koljena. Krupni plan, kod kojeg lice ili glava osobe ispunjavaju kadar, koristi se da bi se istaknula nečija važnost ili prikazale

emocije. Detalj se snima iz velike blizine i, budući da ne daje odgovore na pitanja kada ili gdje, često se koristi za prijelaz na sljedeći kadar.

Slika 17. P. Gregurec, Primjer primjene americkog plana u portretu

3.7. Kontrast

Određene oprečnosti koje se suprotstavljaju u nekome fotografskome djelu nazivamo kontrastom.

Nastaje kombiniranjem suprotnog, odnosno kombiniranjem maksimalne razlike: D.Ž.

1. veličine: veliko-malo, visoko-nisko, kratko-dugo;
2. oblika: oblo-uglato, jednostavno-složeno, komplementarni kontrast;
3. boje: toplo-hladno, svjetlo-tamno, komplementarni kontrast;
4. crte: tanke-debele, ravne-zakrivljenje, valovite-izlomljene;
5. položaja: vodoravno-uspravno, uspravno-koso;
6. točaka: jedna-mnoge, raspršene-nagomilane;
7. trodimenzionalnosti: plošno-voluminozno, plitko-duboko;
8. oštine: oštro-mekano, jasno-nejasno.

Slika 18. Kontrast u fotografiji

3.8. Harmonija

Često kada želimo opisati dobar sklad određenih elemenata i situacija koristimo izraz harmonija. Tako i u fotografiji harmonija označava sklad djelova od kojih je sačinjena kompozicija. Pronalazimo je u fotografijama koje sačinjavaju elementi koji su po određenim svojstvima međusobno slični. Često se definira kao mirni kontrast, jer djeluje uravnoteženo i mirno, dok je kontrast izrazito naglašen, a monotonija minimalna.

Razlikuju se tri osnovne vrste monotonije: očigledna, funkcionalna i simbolička. Očigledna harmonija sadrži elemente čija su svojstva na očigled slična po pitanju boje, oblika ili veličine. Funkcionalna harmonija može sadržati potpuno različite elemente, no koji su prema određenoj namjeni međusobno povezani i logični. Simbolička harmonija povezuje različite motive kroz neko dublje značenje (primjerice Biblija i vjenčano prstenje).

Slika 19. Ostvarivanje harmonije

3..9. Ravnoteža

Svaki fotograf prilikom fotografiranja promišlja na koje načine na koje načine postići ravnotežu, odnosno idealan odnos lijeve i desne strane fotografije (ili portretirane osobe i pozadine u slučaju portreta). Ravnotežu je moguće na tri osnovna načina: simetrijom, asimetrijom i optičkom ravnotežom. Simetrična ravnoteža postiže se kada raspored elemenata na fotografiji odgovara pravilnom odnosu simetrale, zamišljene linije koja dijeli fotografiju na dva potpuno jednaka, zrcalna dijela. Postizanjem ovakve ravnoteže fotografija odaje dojam smirenosti, stabilnosti i čvrstoće. Asimetrična ravnoteža nastaje kada su različiti elementi na fotografiji raspoređeni u različitom razmaku u odnosu na središnju os. Time se kod promatrača postiže zanimljiv, dinamičan i neformalan dojam.

Optička ravnoteža sadrži uravnotežen odnos likovno-fotografskih elemenata koji se optički čine težima ili lakšima. Postoji nekoliko jednostavnih pravila određivanja optičke težine oblika i boja. Uglati oblici djeluju nam teže od oblikih, pravokutnik djeluje teži od trokuta, pogotovo ako je trokutu jedan od vrhova uperen prema gore. Osnovne boje (osobito crvena i žuta) djeluju teže i dinamičnije od sekundarnih, a sekundarne od terciijarnih. Intenzivne boje djeluje teže od blijedih, tople djeluju teže od hladnih. Optičku ravnotežu nije jednostavno postići, no ako se elementi optički uspješno uravnoteže, prikaz na fotografiji može biti izrazito skladan i ugodan.

Slika 20. Ravnoteža u fotografiji

3.10. Ritam

Ritam predstavlja pravilno izmjenjivanje elemenata prikazanih na fotografiji. Elementi mogu biti prikazani kao slično gibanje, ponavljanje ili ritmično izmjenjivanje suprotnosti. Ritam se unutar kadra prepoznaje ponavljanjem nekog oblika u prostoru, a ono može biti egzaktno (pravilno) ili u obliku alternacija (izmjenično).

3.11. Proporcija

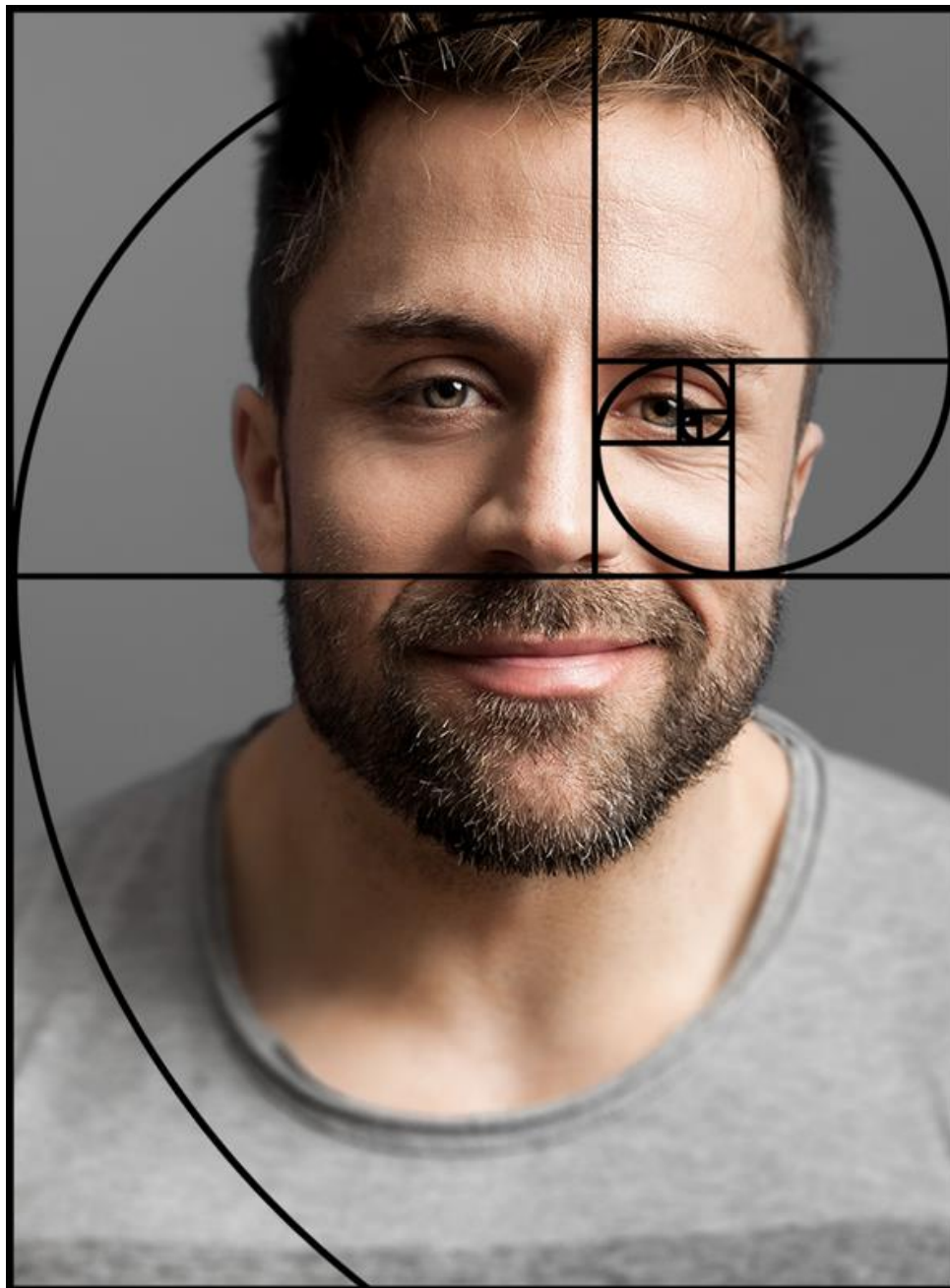
Tijekom povijesti civilizacije, u različitim granama umjetnosti, utemeljili su se različiti kanoni, odnosno svojevrсни standardi ljepote kod prikazivanja ljudskog lika.

Dvije su vrste proporcionalnosti: izravna i obrnuta. U izravnoj rastom jedne veličine raste i druga, dok se u obrnutoj rastom jedne veličine duga smanjuje. Način na koji će se proporcija utjeloviti kroz fotografiju djeluje na njeno iščitavanje. Ovisno o tome kako su motivi na fotografiji raspoređeni, utjecati će na to kako ćemo je protumačiti.

3.12. Pravilo zlatnog reza

Zlatni rez, poznat i pod nazivom božanski omjer, primjećuje se svuda oko nas – u arhitekturi, građi biljaka, umjetnosti, ljudskome tijelu, pa tako i u fotografiji. Određen je kao Φ (fi) ili 1.6180339... Zlatni je rez odnos veličina u kojima se manji dio – minor, prema većem dijelu odnosi kao veći – major, prema cjelini: $a + b = ab$, gdje je a veća, a b manja duljina dužine. Iznosi $\phi = \sqrt{5 + 12} \approx 1,618\ 033\ 988\ 749\ 894\ 848...$ Često se za zlatni rez ne uzima njegova točna vrijednost nego približna, zbog praktičnih razloga. Kao prva aproksimacija uzima se omjer $8 : 5 = 1,6$. Omjer susjednih članova Fibonaccijeva niza, u kojem su članovi (osim prva dva) zbrojevi dvaju prethodnih članova (1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, ...), odgovara približnoj vrijednosti zlatnoga reza. Također za njega vrijedi jednačina $1 + 1\phi = \phi$, odakle slijedi $\phi^2 = \phi + 1$ i $1\phi = \phi - 1$, drugim riječima kvadrira se tako da mu se doda broj 1, a recipročna mu se vrijednost dobije tako da mu se oduzme broj 1.

Fotografije koje poštuju zlatni rez definiraju odnose koji se smatraju idealnim ili oku najugodnijima. Zlatni rez možemo prepoznati na način da fotografiju podijelimo na tri djela po dužini i po visini, a fokusna točka se nalazi u jednom od sjecišta tih trećina. U fotografiji se zlatni rez koristi na tri osnovna načina: zlatna sredina, zlatna spirala i zlatni trokut.

Slika 21. Primjena zlatnog reza u fotografiji

4. Praktični dio – Serija portreta s prikazom primarnih emocija

Praktični dio ovog rada rezultat je teorijskih saznanja tijekom njegovog nastajanja. S pažnjom usmjerenom na tehničke karakteristike fotografiranja i bilježenje raspoloženja osobe u datom trenutku, nastalo je osam autorskih portreta. Njihov je cilj prikazati emocije koje se prema Robertu Plutchiku smatraju primarnima koje su opisane na samome početku – radost, tuga, ljutnja, strah iščekivanje, iznenađenje, povjerenje, te gađenje. Portreti su zabilježeni unutar krupnog kadra kako bi se naglasak stavio na lice osobe, kao i na emocije koje se najviše odražavaju upravo na licu. Njihovo bilježenje pokušalo se ostvariti kroz govor tijela osobe, te stvaranjem određenog ozračja kroz mimiku i gestikulaciju. Odnos mišića lica, očiju, obrva, te pokreta tijela govore o određenom raspoloženju osobe, a ponekad čak možemo i pretpostaviti njene trenutne misli. Tako ćemo kod bilježenja emocije radosti primjetiti širok osmijeh, vedre oči koje se također "smiju", a u njihovim kutevima i oko usana bore "smijalice" koje su karakteristične kod iskrenog osmijeha. U slučaju fotografiranja emocije tuge situacija će biti obrnuta – lice je snuždeno, a čelo odaje napetost, dok je pogled uprt negdje van fokusa naslućujući to da je osoba mislima odsutna. Svaka od primarnih emocija ima kod ljudi svoje određene fiziološke i psihološke komponente koje su nam u većini slučajeva zajedničke, a ovdje ih je bio cilj prikazati na prepoznatljiv način. Portretirana osoba smještena je unutar studija gdje se studijskom rasvjetom i igrom svjetla i sjene pokušava postići određeni dojam vezan uz emociju koja se namjerava postići.

Slika 22. Radost

Slika 23. Tuga

Slika 24. Ljutnja

Slika 25. Iznenađenje

Slika 26. Gađenje

Slika 27. Povjerenje

Slika 28. Strah

Slika 29. Iščekivanje

Zaključak

Na samome kraju istraživanja stoji činjenica da je fotografiranje svojevrsna avantura u kojoj fotograf nije samo osoba koja pritisne okidač u pravo vrijeme. Ovo je proces u kojem fotograf proučava ne samo osobe koje se nalaze ispred njegovog objektiva, već i vlastite unutarnje svijetove. Pokušava saznati od čega su ti svijetovi satkani, a potom ih i zabilježiti na mediju koji obećava vječnost – fotografiji. Nerijetko u isto vrijeme proučava i sebe samoga, povezuje se, otvara i traži poveznicu s emocijama koje nastaju kod fotografirane osobe. Ponekad nije jednostavno doprijeti do emocija i zabilježiti ih fotografijom na način na koji bi voljeli. Velik broj ljudi svoje emocije ne pokazuje prema vanjskome svijetu i smatra ih intimnima. Tada je na fotografu zadatak približavanja toj osobi i pronalazak načina kako ostvariti osjećaj sigurnosti tijekom portretiranja. Za to je potrebno međuljudsko razumijevanje i empatija.

Također, potrebno je i oko za svojstvene detalje koji će odigrati ključnu ulogu u prikazu određenih emocija. Vještom fotografu ova tematika može biti igra umjetnosti i psihologije, a samo istraživanje uvertira u otkrivanje emotivnih previranja koja se događaju u svima nama. Sve nas to dovodi do zaključka kako je fotografiranje portreta iznimno zahtjevan posao, odnosno proces koji iziskuje određena znanja, poznavanje fotoaparata i iskustvo. Ako tim navedenim stavkama nadodamo i postizanje svojevrsne veze između fotografa i osobe koju fotografira, na površinu mogu isplivati različite emocije koje svi prepoznamo. Fotograf je u ovome slučaju osoba koja ima bitan zadatak, a to je zapaziti detalj, emociju koja je čovjeku svojstvena i prenijeti ju dalje, na promatrača, te opet u njemu potaknuti reakciju. Poruka koju prenosi može biti snažna, vikati glasnije od riječi, te odzvanjati u nama još dugo nakon što je promotrili.

Literatura

- [1] Žerjav, D.: *Promišljati fotografski*, Fotoklub Čakovec, Čakovec, 2011.
- [2] Žerjav, D.: *Kod fotografske slike*, Fotoklub Čakovec, Čakovec, 2014.
- [3] Fizi, M.: *Fotografija*, Epoha, Zagreb, 1966.
- [4] Peres, M.R.: *Focal encyclopedia of photography*, Elsevier, Burlington, 2007.
- [5] Plutchik, R. E. :*The circumplex as a general model of the structure of emotions and personality*, American Psychological Association, Siječanj 1997.
- [6] Shouse, E.: *Feeling, Emotion, Affect*, M/C Journal, 2005
- [7] Rijavec i Miljković, *Neverbalna komunikacija*, Sveučilište VERN, 2002.
- [8] Pease, A.: *Govor tijela: kako misli drugih ljudi pročitati iz njihovih kretnji*, Zagreb: AGM, 2002.
- [9] Kellerman, Plutchik: *Emotion-Trait Interrelations and the Measurement of Personality*, 1968.
- [10] Pekas, T. (2019), *Neverbalna komunikacija*, Završni rad, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije

Popis fotografija

- Slika 1. Autorska fotografija, Portret br. 1, 2023.
- Slika 2. R. Plutchik, Kotač emocija; izvor: , posjećeno 20.07.2023.
- Slika 3. Primjer portreta koji prenosi estetsku emociju; izvor: , posjećeno 05.08.2023.
- Slika 4. Autorska fotografija, Portret br. 2, 2023.
- Slika 5. Autorska fotografija, Portret br. 3, 2023.
- Slika 6. Primjeri ekspresije obrva i očiju, izvor: , posjećeno 20.07.2023.
- Slika 7. Autorska fotografija, Portret br. 4, 2022.
- Slika 8. Primjer low-key ekspozicije; izvor: , posjećeno 22.08.2023.
- Slika 9. F-broj (otvor) blende; izvor: , posjećeno 15.05.2023.
- Slika 10. Primjer preekspozirane fotografije (lijevo) i podekspozirane fotografije (desno); izvor: , posjećeno 15.05.2023.
- Slika 11. Prikaz parametara brzine zatvarača; izvor: , posjećeno 15.05.2023.
- Slika 12. Prikaz ISO vrijednosti i pojave zrnatosti njenim povećanjem; izvor: , posjećeno 15.05.2023.
- Slika 13. Autorska fotografija, Primjer portreta fotografiranog za vrijeme golden hour-a, 2022.
- Slika 14. Studijska flash rasvjeta; izvor: , posjećeno: 15.05.2023.

- Slika 15. Studijska kišobran rasvjeta; izvor: , posjećeno: 15.05.2023.
- Slika 16. Vrste softbox-a prema obliku; izvor: , posjećeno 17.05.2023.
- Slika 17. Beauty dish; izvor: , posjećeno: 17.07.2023.
- Slika 18. Autorska fotografija, Primjer primjene americkog plana u portretu, 2022.
- Slika 19. Kontrast u fotografiji; izvor: , posjećeno: 22.06.2023.
- Slika 20. Ostvarivanje harmonije; izvor: , posjećeno: 22.06.2023.
- Slika 21. Ravnoteža u fotografiji; izvor: , posjećeno 22.06.2023.
- Slika 22. Primjena zlatnog reza u fotografiji; izvor: , posjećeno 22.06.2023.
- Slika 23. Autorska fotografija, Radost, 2023.
- Slika 24. Autorska fotografija, Tuga, 2023.
- Slika 25. Autorska fotografija, Ljutnja, 2023.
- Slika 26. Autorska fotografija, Iznenađenje, 2023.
- Slika 27. Autorska fotografija, Gađenje, 2023.
- Slika 28. Autorska fotografija, Povjerenje, 2023.
- Slika 29. Autorska fotografija, Strah, 2023.
- Slika 30. Autorska fotografija, Iščekivanje, 2023.